

9 Wat kan ik alvast doen nu ik nog wilsbekwaam ben?

U kunt bijvoorbeeld eens met uw dierbaren overleggen wat u zou willen als u iets zou overkomen. U kunt dit schriftelijk vastleggen. Ook kunt u alvast een vertegenwoordiger aanwijzen voor het geval dat er iets gebeurt. Ook dit kunt u schriftelijk vastleggen in een machtiging. Bespreek dit ook met uw arts, zodat hij op de hoogte is van uw wensen. Houd rekening met de eisen die gesteld worden aan een wilsverklaring. Zo moet de wilsverklaring duidelijk zijn, geen ruimte laten voor misverstanden/interpretatie, een datum hebben en uw naam en uw handtekening bevatten. Uw arts kan u hier verder over informeren.

10 Waar kunt u bezwaar maken?

In eerste instantie is het altijd aan te raden om bezwaren eerst te bespreken met de arts. U kunt wanneer dat niet volstaat ook terecht bij een zogeheten cliëntvertrouwenspersoon of klachtenfunctionaris. Als zo'n functionaris niet beschikbaar is, dan is er de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij de klachtencommissie van de organisatie. Verder kunt u voor persoonlijke ondersteuning ook contact opnemen met Regionale Informatie- en Klachtenbureaus Gezondheidszorg (IKG's). Die zijn onderdeel van regionale organisaties 'Zorgbelang'. De Informatie- en Klachtenbureaus Gezondheidszorg zijn te bereiken via een centraal telefoonnummer: (0900) 243 70 70 (u wordt automatisch doorverbonden met een bureau in de buurt). Meer informatie over IKG's is ook te vinden op: www.zorgbelang-nederland.nl.

Voor verdere informatie kunt u terecht bij: Landelijke Organisatie Cliëntenraden (LOC), een organisatie die via cliëntenraden in thuiszorg, verpleeg-verzorgingshuizen de belangen van cliënten behartigt: www.loc.nl of (030) 231 46 79.

Stichting Mentorschap Netwerk Nederland, die zorg draagt voor werving en scholing van mentoren: www.mentorschap.nl of (010) 207 03 08.

Patiënten Consumenten Federatie (NP/CF), die de belangen van patiënten in de Nederlandse gezondheidszorg behartigt: www.npcf.nl of (030) 297 03 03.

Deze tekst is ook digitaal beschikbaar via www.verpleeghuisartsen.nl en via www.LOC.nl

Cliëntbrief

Wilsonbekwaamheid

Toelichting

Verpleeghuiscliënten en hun mantelzorgers hebben kwaliteitscriteria voor de zorg vanuit patiëntenperspectief ontwikkeld. Het informeren van de cliënt en de mantelzorgers vormt hiervan een zeer belangrijk onderdeel. De Cliëntbrief is hierbij behulpzaam. De Cliëntbrief is in begrijpelijke taal geschreven. U kunt de Cliëntbrief als hulpmiddel gebruiken ter ondersteuning van de mondelinge uitleg die aan een cliënt of mantelzorger wordt gegeven.

In deze Cliëntbrief staat informatie voor cliënten van zorginstellingen en hun vertegenwoordigers over wilsonbekwaamheid. Als cliënt heeft u een aantal rechten (zie ook punt 9). Eén daarvan is dat een arts u toestemming moet vragen, voordat hij u mag behandelen. Maar soms is dat niet mogelijk. Bijvoorbeeld als er snel gehandeld moet worden of als iemand buiten kennis is geraakt of vanwege dementie ernstig in de war is. In zulke situaties wordt vastgesteld dat iemand 'wilsonbekwaam' is en dat iemand anders bepaalde beslissingen moet nemen. Dat kan bijvoorbeeld iemand uit de eigen (familie-) kring zijn. De informatie in deze Cliëntbrief gaat in op wat wilsonbekwaamheid inhoudt, hoe het wordt vastgesteld en wat de gevolgen kunnen zijn.

Clïentbrief

Wilsonbekwaamheid

1 Wat is wilsonbekwaamheid?

Iemand die niet voor zichzelf kan beslissen, wordt ‘wilsonbekwaam’ genoemd. In sommige situaties is het overduidelijk dat het niet meer mogelijk is om zelf wensen kenbaar te maken. Dat is bijvoorbeeld zo bij bewusteloosheid of coma. Ook bij zwaar demente mensen is sprake van wilsonbekwaam zijn.

Er zijn echter ook situaties denkbaar, waarbij iemand het ene moment wel en het andere moment niet voor zichzelf kan beslissen of waarbij iemand sommige beslissingen nog wel zelf kan nemen en andere niet. Het gaat dan bijvoorbeeld om mensen met een lichtere vorm van dementie, een psychiatrische ziekte of een hersenbeschadiging. In dit soort wisselvallige situaties staat onomstotelijk vast dat een cliënt in eerste instantie altijd over zichzelf beslist. Iemand is wilsbekwaam, totdat het tegendeel blijkt. Bij de eerste tekenen van wilsonbekwaamheid – zoals bij beginnende dementie – mag een ander dus zeker niet zomaar alle beslissingen overnemen.

2 Wie stelt wilsonbekwaamheid vast?

De arts is de eerste die bepaalt of een cliënt al dan niet wilsbekwaam is om een bepaalde beslissing rond de zorg of behandeling te nemen. Dat beslist hij echter niet alleen. Hij doet dat samen met andere behandelaars. Familie of mensen uit de omgeving van de cliënt kunnen daarbij ook een rol spelen en hun mening geven. Om vast te stellen of iemand wilsonbekwaam is, zijn er enkele kenmerken die de arts houvast geven. In het algemeen gesteld is wils-onbekwaamheid aan de orde als iemand de informatie over zijn ziekte niet meer kan begrijpen, en dus geen goed besluit kan nemen over behandeling en de gevolgen ervan niet meer kan overzien. Hij is dan wilsonbekwaam, maar alleen voor die beslissing!

3 Wat gebeurt er als iemand wilsonbekwaam is? Wat gebeurt er wanneer u niet meer zelf kunt aangeven wat uw wensen zijn?

Dan wordt u doorgaans bijgestaan door een zogenoemde vertegenwoordiger. Het is daarbij het mooïst wanneer u zo iemand al eerder in uw leven heeft aangewezen. Vaak is dat echter niet zo en dan moet er iemand in uw omgeving worden gezocht. Soms is geen vertegenwoordiger te vinden in de directe (familie)kring. Dan kan er door de rechter iemand worden aangesteld. Zolang er geen vertegenwoordiger is, neemt de arts alle beslissingen voor u, uiteraard in overleg met u.

4 Wie vertegenwoordigt u? Wie kan vertegenwoordiger zijn en wat doet diegene precies?

Soms bestaat er geen twijfel over wie de vertegenwoordiger van een cliënt is. Meestal is dat de partner of een nabij familielid zoals een kind, broer of zus. Het is ook mogelijk om zelf nu al iemand aan te wijzen, die voor u kan optreden, mocht dat ooit nodig zijn. De keuze die u maakt moet dan wel schriftelijk worden vastgelegd. Als er geen vertegenwoordiger uit de eigen kring is, dan kan daarvoor ook iemand – die daartoe is opgeleid – worden aangesteld.

Er zijn speciale organisaties die zogeheten ‘mentoren’ werven en opleiden. Zo’n mentor wordt uiteindelijk door de rechter aangesteld.

5 Wat doet een vertegenwoordiger?

Een vertegenwoordiger behartigt uw belangen en beslist over alles wat te maken heeft met uw verzorging, verpleging en behandeling. De arts betreft de vertegenwoordiger – en waar dat kan steeds ook de cliënt – bij alle beslissingen die moeten worden genomen. Een vertegenwoordiger heeft zelf ook inbreng bij uw behandeling. Hij kan bijvoorbeeld een verzoek indienen om iemand te laten overplaatsen naar een ander verpleeg-, verzorgings- of ziekenhuis als dat voor de cliënt van belang zou zijn. Een goede vertegenwoordiger handelt in de geest van wat u wilt. Ook moet hij u informeren en met u overleggen. Dit is vastgelegd in de Wet op het Mentorschap.

6 Wat mag een vertegenwoordiger wel en niet?

Een vertegenwoordiger heeft rechten. Zo krijgt hij wanneer dat nodig is medische informatie over u en uw ziekte. Dat is van belang om de juiste beslissingen te kunnen nemen. Verder mag de vertegenwoordiger bij uw behandeling aanwezig zijn, tenzij uw privacy daarmee onnodig in het geding komt. Bovendien heeft degene die u vertegenwoordigt het recht uw medisch dossier in te zien. De wil van uw vertegenwoordiger is echter niet automatisch wet. Wanneer u het niet eens bent met een besluit van degene die u vertegenwoordigt, dan kunt u daartegen – zolang u daartoe in staat bent – bezwaar maken (zie ook punt 10). Wilt u een bepaalde behandeling niet, dan gaat die in principe niet door. Op die regel bestaat wel één uitzondering. Als uw weigering om een behandeling te ondergaan ernstige gevolgen of ernstig nadeel voor uzelf oplevert, dan kan de arts uw verzet tóch naast zich neerleggen. Overigens hoeft een arts niet altijd uitdrukkelijk om de toestemming van een cliënt of de vertegenwoordiger te vragen.

Als de behandeling niet ingrijpend is, zoals bijvoorbeeld bij hoofdpijn een pijnstiller geven, dan gaat hij er vanuit dat de cliënt of de vertegenwoordiger stilzwijgend toestemming geeft. Is er binnen de familie verschil van mening over een beslissing dan zal de arts de mening van de formele vertegenwoordiger volgen. Vaak zal de arts een gesprek aangaan met meerdere familieleden om verschil van mening te voorkomen.

7 Wat als arts en vertegenwoordiger het niet eens zijn?

Uw arts hoeft aan de mening van de vertegenwoordiger niet automatisch gevolg te geven. Hij mag die bijvoorbeeld naast zich neerleggen als blijkt, dat u door een besluit van uw vertegenwoordiger niet voldoende zorg zou krijgen of als de arts zeker denkt te weten dat u het anders gewild zou hebben. Uw arts probeert met de vertegenwoordiger zoveel mogelijk tot overeenstemming te komen, maar als dat niet lukt dan heeft de arts het laatste woord. Wanneer de vertegenwoordiger twijfelt over het handelen van uw arts, dan kan hij de rechter daarover om een uitspraak vragen.

8 Wat zijn de wetten waarin uw rechten zijn vastgelegd?

De rechten van cliënten zijn in een aantal wetten vastgelegd waaronder: *Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (Wgbo)*. Deze wet regelt allerlei zaken die gaan over de relatie tussen cliënt en zorgverlener (zoals artsen, verpleegkundigen, fysiotherapeuten enzovoort). Wanneer een cliënt de hulp van een zorgverlener inroept, ontstaat tussen hen een geneeskundige behandelingsovereenkomst. In de Wgbo is een aantal spelregels vastgelegd, waaraan zorgverlener en cliënt zich hebben te houden.

Meer informatie www.knmg.nl/wgbo.

Wet bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen (Bopz).

Deze wet is er om cliënten te beschermen, die te maken krijgen met gedwongen opname en/of behandeling. Dat kan zijn in een psychiatrisch ziekenhuis of een psychogeriatrisch verpleeghuis, waar zorg gegeven wordt aan cliënten met dementie. De meeste cliënten in de verpleeghuizen worden niet gedwongen opgenomen, maar op basis van ‘geen bereidheid/geen bezwaar’ (art. 60 Bopz). In deze wet staat wat de rechten zijn van cliënten tijdens hun opname in een instelling.

Meer informatie: www.postbus51.nl (zoek met de term ‘Bopz’ via de zoekmachine).

Verder is er algemene informatie over patiëntenrechten te vinden via de website: www.kiesbeter.nl/patientenrechten.